

perfil

Hi ha una visió romàntica dels fars que no acaba de coincidir amb el que ha estat fent durant quasi quaranta anys l'Eleuteri Costa. Primer, al far de cap de Creus, de 1959 al 1971, on va viure amb la seva dona i d'on van marxar per la seva filla: «estàvem cansats que hagués d'estar internada tota la setmana a Figueres i perquè bé havia de seguir els estudis». Després, al de Palamós, del 1971 fins al 1998, l'any en què va jubilar-se.

Eleuteri Costa, faroner a la fi del món

XAVIER CORTADELLAS > TEXT

EDUARD PUNSET > FOTOS

FILL DE CADAQUÉS (1932) I TÈCNIC DE SENYALS MARÍTIMS, tal com van passar a dir-se els tècnics del cos de torrers de fars el 1940, l'Eleuteri Costa ha tingut quatre germans, ha estat el més petit de tots i l'únic que ha salat de tots cinc, perquè també ha estat l'únic que va néixer i créixer a Cadaqués. El seu pare (1892), que també es deia Eleuteri, no va fer mai cap fortuna, però es va moure força més que ell. Seguint els passos d'un seu oncle i tal com van fer també molts altres cadaquesencs d'ara fa un segle, a disset anys va anar a Cuba, hi va conèixer la Concepció Picañal, que es va convertir en la seva dona i que era filla de Vilafranca, va treballar-hi fins que es va jubilar i, l'any 1931, va decidir tornar a casa. «A Cadaqués jo ja no el vaig veure fer mai res. Ajudava els pescadors, feinejava i va obrir una botiga per al meu germà Joan».

Molt abans de saber que seria faroner, l'Eleuteri va ser un d'aquells estudiants que estudiaven. Anava a col·legi a les nou, i sortia a les dotze; de dotze a dos quarts de dues anava a música; a les tres, un altre cop a col·legi; a les cinc, berenava, i després anava amb dos mestres particulars fins a l'hora de sopar perquè feia el batxillerat com a alumne lliure a Figueres. «No tenia temps per a res; era un fàstic. Va arribar un dia que vaig dir als meus pares que volia plegar, perquè estava tip d'anar tant de bòlit. I els pares, és clar, desesperats». Els fills guanyen sempre. El final? L'Eleuteri va estar un any

i mig fent de flequer a can Casas de Castelló, l'única època de la seva vida que deu haver estat lluny del mar. Jugava a futbol, treballava a les nits, passava la joventut i vivia lluny de casa. Però com que els pares deien que no anava bé,

va optar per seguir els consells d'un cunyat i va començar a fer els estudis de tècnic de senyals marítims.

L'ofici més lluminós

Avui, en els fars, tot és electrònica. En aquell temps anaven amb petroli, amb electricitat i amb gas. Per ser tècnic de senyals marítims s'havien de conèixer les instal·lacions i s'havia de saber com anaven. També s'havia d'estudiar ràdio, perquè hi havia els radiofars goniomètrics, que enviaven senyals als vaixells i que tenien un abast de més de 50 milles, s'havia de conèixer el codi Morse per saber què deien les sirenes i, sobretot, s'havia d'estar disposat a no tenir horari, a espavilar-se cada vegada que hi havia un problema i a viure amb la família al far on toqués. Podia ser un far de descans, com el de Palamós, que es considerava així perquè és a dins del poble; un

*Avui, en els fars, tot és electrònica.
En aquell temps anaven amb petroli,
amb electricitat i amb gas*

d'ordinari, com el de s'Orinella, perquè estava a més de tres quilòmetres de Port de la Selva, o un d'aïllat, com el del cap de Creus, perquè l'any 1959 no hi havia cap poble a la vora: Portlligat, a cinc o sis quilòmetres. Ja em direu!

Un cop aprovats els exàmens, l'Eleuteri va haver d'esperar disset mesos perquè, com que de faroners en tot Espanya n'hi havia sempre 315, no es podia ocupar una plaça fins que no hi hagués una baixa. «Vaig triar el de cap de Creus perquè era a la vora de casa. En aquell temps, a Cadaqués, no hi havia cotxes particulars. Només un autobús de línia que sortia a les set del dematí i que arribava a les dues de la tarda. D'aïllat, doncs, també ho estaves al poble. Al far, però, hi havia bidet, banyera i aigua calenta: s'haurien comptat amb els dits d'una mà les cases de Cadaqués on hi havia aquests luxes».

Com al de Sant Sebastià, al far de cap de Creus hi havia sempre dues famílies. En total, però, hi havia tres habitatges, perquè quan una de les famílies se n'anava de vacances venia un altre faroner substituït. «I, és clar, no era pas qüestió que s'instal·lés a casa teva».

Consells per ser un bon faroner a començament dels anys seixanta: entendre't amb el company, si és que no estàs sol –«L'altre faroner i jo ens partíem el torn, de manera que un dels dos sempre estava de guarda»–; ser un manetes, tenir enginy i saber arreglar les avaries –«Avui, moltes són provocades pels llamps; abans n'hi havia més»–; vigilar les instal·lacions des de bon matí i assegurar-se que tot funcioni; tenir aficions –«Sempre m'ha agradat molt llegir: caçava, pescava, vaig fer un curs de ràdio i vaig acabar fabricant ràdios per a tota la família»–; tenir paciència; estar disposat a beure i viure de l'aigua de pluja, a patir falles de llum, a passar fred i, com era el cas de cap de Creus, a suportar les tramuntanades; tenir la virtut de saber badar i acceptar que no tens horari. Tot això, l'Eleuteri ho sap fer i ho ha viscut amb escreix. Em parla de les ràdios que arreglava de franc a tot Cadaqués; dels tripijocs que feia amb els seus companys per poder passar dos dies seguits al poble –«No eren catalans, els era igual anar a Cadaqués o quedar-se al far»–; d'un dia de tramuntanada que no van poder tancar la porta; d'un vaixell de càrrega que va quedar encallat en una punta del cap de Creus i que van haver de venir a remolcar més tard; dels pescadors que s'arrezeraven al far els dies de llevantada o que anaven al far a telefonar. De problemes amb el contraban no en sap res –«L'anaven a fer a altres llocs!»–

i, com que ja tenia una escopeta de cacera perquè hi havia molts conills, no va voler tenir mai pistola. «La carretera que duu al far és de 1965. L'any 1959 només hi havia un camí de terra. El fèiem a peu. Quan havíem de tragar coses, anava per mar amb la barca que tenia. De tota manera, cada dos dies venia un pescador de Cadaqués i ens duia tot el que ens faltava. Dèiem que era «la barca oficial»; l'hi pagaven des de Madrid».

De Dalí a la fi del món

Mentre no hi va haver carretera, el pintor Salvador Dalí era un dels pocs que anaven al far tot sovint. Després, amb la carretera acabada, ja no hi va pujar gaire més. «Al llibre de visites hi havia un escrit bastant llarg del seu pare, dedicat a l'Empordà. Quan en Dalí ho va saber, va voler copiar-lo». Com que l'òptica del far tenia més de cent anys, un dia van decidir substituir-la per una altra que, a més de fer senyals als vaixells, feia senyals als avions. «És molt senzill: un raig de llum anava cap al mar i un altre cap al cel. Jo tenia l'òptica vella en una habitació. Va arribar en Dalí, va entrar en aquella habitació i, com que en aquell moment hi havia un raig de sol que queia damunt dels vidres, va veure l'arc de Sant Martí aixecant-se des d'alguns prismes. "Què és aquesta meravella?", va dir». Tant sí com no, va voler comprar-la. Va enviar cartes a Madrid, va telefonar, va oferir preu, va demanar. Res a fer. Al final va recórrer al president de la Diputació i al governador civil, perquè aquestes coses eren oficials. Van acabar regalant-l'hi amb la condició que no hi posés mai llum. «Va venir a buscar-la amb sis o set homes. Jo mateix vaig anar a muntar-l'hi en el seu estudi. Avui, aquesta òptica és en el Museu de Portlligat, però ell la va comercialitzar, perquè jo he vist unes postals amb aquesta òptica i una model».

Acabem parlant del Club Méditerranée –«Quan el van fer, van posar un destacament de la Guàrdia Civil molt a prop del far»– i de la pel·lícula *El far de la fi del món*, de Kirk Douglas. «Era l'any 1970, faltava poc perquè me n'anés a Palamós. Els vaig muntar l'òptica perquè no se'n sortien. Un dia, mentre els la muntava, vaig aixecar el cap i vaig dir que el temps canviaria. Ho vaig encertar. A partir de llavors, en Kirk Douglas em venia a veure a cada moment i em preguntava quin temps faria. Coi, quin compromís! Sort que de tant en tant ho encertava!».

Xavier Cortadellas és professor.

*Mentre no hi va haver carretera,
el pintor Salvador Dalí era un dels pocs
que anaven al far tot sovint*